

Maszkok tánca

DIÁKMELLÉKLET

22/1

AUSZTRÁLIA TOTÓ

Jelöld X-szel azokat a válaszokat, amiket helyesnek tartasz!

Hány millió négyzetkilométer Ausztrália területe?

- 3,4 millió négyzetkilométer
- 12 millió négyzetkilométer
- 7,7 millió négyzetkilométer

Mi jellemzi Ausztrália felszínét?

- Főleg sík terület, alföld
- Változatos. Hegyek, száraz és vízzel ellátott vidékek tarkítják
- Szinte csupa hegyvidékből áll

Milyen vízrajzi jellemzői vannak Ausztráliának?

- Nagy része száraz, kietlen puszták, vízlelőhelyek nélkül
- Száraz vidékek és vízzel ellátott helyek tarkítják
- Óceán veszi körbe, de az ország többi részén alig találni vizet

Milyen népcsoportok lakják elsősorban Ausztráliát?

- Főleg modern városi életmódot folytató angolszász népek
- Ez változatos: sokféle nemzet fiait kerületek össze a földrészen
- Szinte csupa őslakó lakja az egész földrész területét

22/2

FELADATKÁRTYÁK

Időjárás-jelentők

Az élővilág tanulmányozói

Talajvizsgálók

A felszíni formák tanulmányozói

A vízügyi kérdések kutatói

22/3

FLÓRA ÉS FAUNA

Mi a flóra?

A flóra nem csak egy női név, hanem egyszersmind gyűjtőnév is.

A természettudományok ezzel a névvel illetik a föld növényvilágát, tehát minden növény a világon egyúttal flóra is.

Az elnevezés az ókori római mitológiából származik: Flóra a virágok és a tavasz istennőjének neve volt. Összekapcsolódik a latin floreat, azaz virágozzék, növekedjék kifejezéssel, ami a létre, életre vonatkozik. A nagy francia forradalom idején bevezettek egy új naptárat, amelyben a floréal szóval a virágzó, virággal, étellel teli április 20. és május 19. közötti időszakot jelölték. Így lett a történelem folyamán mára a föld fáinak, erdeinek virágainak közös neve.

Mi a fauna?

A fauna a latin Faunus szóból származik. Faunus a római mitológiában a mezők, hegyek és erdők istene volt, és leginkább a nyájak védelmezéséért tisztelték. Gyakran faunként, azaz kecskebak formájú, de emberhez hasonló erdei, mezei alakként ábrázolták. A tudományok kialakulása során ezekből az ókori kifejezésekből született a fauna gyűjtőnév. Valamely földtörténeti korszak vagy jelenkori ország, vidék, tájegység állatvilágát, illetve a világ állatainak összességét jelenti. Ily módon a dinoszauruszok és az oroszlánok, vagy akár a vörösbecgelyek mind a faunák nagy családjába tartoznak.

Kérdések és feladatok

1. Mi a flóra?
2. Mi a fauna?
3. Milyen jellegzetességei a flórának és a faunának Ausztráliában?

22/4

AZ ABORIGINÁLOK

1. Ausztrália őslakói az évszázadok során szétszóródtak az egész kontinensen, és kis létszámú vadászközösségek alakultak ki. Ezek a közösségek aboriginal néven ismertek, ám a gyűjtőnévként értelmezés nem mindig helyes, mert a hasonlóságok mellett vannak különbözőségek is egy-egy helyi szokásban, eredetmítoszban; más a totemállatot vagy növényt tisztelnek a különböző csoportok stb. Ám a totemekben nem annyira vallási, hanem azzal összefonódva a valós családi, törzsi kapcsolatok fejeződnek ki. Ennek lényege, hogy az emberek, a természet és a környezet nem különálló létmódok, hanem egységben léteznek mint a természet egymásból, egymástól származó részei. Ezt az egységet jelzi az egy állattól vagy növénytől való leszármaztatás története, így toteme nemcsak nagyobb közösségnek, de külön egy családnak vagy egyetlen személynek is lehet, hiszen minden mindennel összefügg, mindennek, mindenkinek megvan a természeti „párja”, elődje. A totemek tehát azt is szimbolizálták, hogy nem vagyunk egyedül a világban, hogy tartozunk valahová. Minden törzs kapcsolódik mítoszaival a szomszéd törzsekéhez, ahogy minden állat és növény is rokonaink.

2. Az őslakók lakhelyét valaha kizárólag fűkunyhók alkották, és a kisszámú vadászközösségek állandóan vándoroltak a belső vidékeken, de mágikus-rituális szokásaik vagy családi-házassági kapcsolataik nem ilyen egyöntetűek. Anyagi és szellemi kultúrájuk nem egyetlen, homogén egész, hanem sokféle bonyolult filozófia, szellemi és vallási képzet, cselekedet szövi át. Például míg egyik csoport a halottait a szabadban hagyja, a másik elégeti őket. Másfelől házassági szokásaik, rokoni kapcsolataik mindig figyelmesen nyomon követték a vérrokoni kapcsolatokat. Ezek ugyanis nemzetségeket fűznek össze, de eltérő szokásjog volt érvényben, amely meghatározta a házasodás, a kapcsolatok lehetőségét. Képzeljétek el, milyen bonyolult szálak, mennyi adat észben tartásáról van szó, hogy meg tudja az ember különböztetni, kivel hogy viselkedhet, milyen kapcsolatba léphet.

3. A bumerángot általánosítva azonosítják az ausztráliai aboriginálokkal, holott ismerete, használata is változó, és több típusa van, mint amit mi ismerünk. A magától visszarepülő például kevésbé alkalmazták, sőt alig ismerték, hiszen az csak játékszer. A vadászok a bumerángot mint hajítófegyvert használták, amely azt acélt szolgálta, hogy leüssék a fáról a kiszemelt madarat, kisállatot, vagy hozzájussanak a gyümölcshöz, terméshez. Ez csöppet sem játék, hanem létfenntartás kérdése. A bumeráng eldobása által pedig akkora lendületet kapott, ami által lecsapódása után biztosan nem térhetett volna vissza gazdájához. A vadászbumerángok is többféle típusúak, méretűek voltak. Hallottátok-e, hogy manapság a bumeránghajító versenyek rekorderei már nem csupán az őslakók, hanem a bevándorlók leszármazottai is, és hogy sokan turistáknak szóló mutatványként adják el ezt az ősi vadászati eszközt és tudást?

4. Az őslakosok mélységesen tisztelték, és leszármazottaik ma is tisztelik a földet. Lelket látnak benne, mindenben, ami a föld, a természet körülöttük. Nem volt egy-egy közösségnek állandó, körülkerített, meghatározott birtoka, mert úgy gondolták, az mindenkié: növényé, állaté, más embereké is. Bár viszonylag kis területen mozognak (kb. mint egy-két magyar megye), mégis a szülőföld fogalma, a haza érzése ugyanúgy ismert számukra, mint bármely nép számára a földön: a haza azt a földet, azt a helyet jelentette, ahol őseik pihennek, ahol gyerekek voltak, és azt a tájat, amelyben majd ők maguk is feloldódnak haláluk után. Hitük szerint ugyanis az ősök a természet részévé váltak, ők maguk a vizek, kövek, fák stb.

22/5

MIT JELENT AZ, HOGY AUSZTRÁL?

Az ausztrál szó gyűjtőnév: a kontinensen élő minden ember ausztrál, mert ott születtek, ezt a földet érzik hazájuknak. Az ausztrálok többféle származású, többféle néptől eredő emberek, akik együttesen alkotnak egy nemzetet. Az őslakosok, akik már az európai telepesek érkezése előtt ott éltek, ugyanúgy ausztrálok, mint a bevándorlók leszármazottai.

Őslakosok

Azon népek, emberi közösségek, amelyek a legrégebbi időktől fogva ott tartózkodtak egy kontinensen, egy nagyobb területen, egy országban. Ausztrália őslakosai többféle törzs fiai, akik valószínűleg tasmanoid (a közeli Tasmánia szigetén élőkkal rokon) és ausztraloid népek (feltevések szerint Dél-Ázsiából jutottak át csónakkal évezredekkel ezelőtt).

Ma Ausztrália belső területein és északon, főként rezervátumokban, valamint a városok nyomornegyedeiben mintegy 160 000 őslakos él. Egy őslakosnak fontos, hogy családjával, rokonaival, törzsi közösségével együtt legyen. Az arandak például a csurunga népének vallják magukat. A *csurunga* lapos kő, rituális tárgyként tisztelik.

Bevándorló, telepes

A bevándorlók eredeti hazájukat valamilyen oknál fogva (kényszerből vagy szabad választásból) elhagyó, más földrészre, országba költöző, s ott új életet kezdő emberek. Az újonnan érkezők sokszor összeütközésbe kerülnek a helyi lakossággal, a terület elfoglalásához és a kulturális különbségekhez kapcsolódó okok, érdekellentétek miatt.

Ausztrália lakosságának döntő többsége angol származású, sőt a kormányzó ma is formálisan a brit uralkodó. 1787-től érkeztek a „déli földre”. Cook kapitány brit fegyenceket szállított ide, de jöttek farmerek és szabad telepesek is.

Egy mai ausztrál polgár valószínűleg érdeklődik a krikett, a tőzsdeállás, a modern zene iránt, de kicsi a valószínűsége, hogy valaha is foglalkozna az arandák rituális tárgyával, a csurungával.

Nemzet

A nemzet az egy országhoz, hazához tartozó, egy közösséget alkotó embereket jelenti. Azok vallják magukat egy nemzethez tartozónak, akiket identitásuk egy adott földterülethez köt, ugyanabban az országban születtek, nőttek fel és érzelmileg is hazájuknak vallják. Egy nemzetnek közös szabályai, törvényei is vannak, melyek mindenki számára érvényesek. A II. világháború után, 1945-ben, majd az 1956-os forradalom leverése után sok magyar menekült vándorolt ki, és lelt új hazára Ausztráliában. Ezek a családok kettős identitással rendelkeznek: egyszerre érezhetik magukat magyarnak és ausztráliainak. Ezt kettős etnikai identitásnak nevezzük, ami nem ismeretlen fogalom, sőt természetes dolog például a vegyes házasságokban. Kettős identitás a mi kisebbségeink vonatkozásában is előfordulhat. A XVIII. századtól kezdve a romák közül is nagy számban kerültek ki Ausztráliába száműzöttként, fegyencként kitoloncolva vagy a megélhetés lehetőségeit keresve kivándorlóként. Természetes, hogy közülük – az ausztrál nemzethez tartozás tudata mellett – sokan őrzik még roma identitásukat, anyanyelvüket.

A modern ausztrál nemzeti kultúrában elsősorban angol és ír hagyományok dominánsak, az őslakosok csoportjai csak helyel-közzel tették magukévá a néhai telepesek kultúráját. A nemzeti egység érzésének kialakulását ma is nagyban gátolja még, hogy az azonos föl-

dön lakó különböző népcsoportok nem ismerik elég alaposan egymás kultúráját, hagyományait, szokásait.

Például az őslakók számára nem létezett a magántulajdon, ennek következtében a legelőkön talált birkákat vadászszákmánynak tekintették. A munka szerepe számukra kimerül a napi szükségletek megszerzésében. Az őslakosok és a természet között ugyanakkor megmaradt a harmónia, ők hagyományosan tisztelik és óvják a természeti környezetet. A bevándoról viszont magukkal hozták és érvényesíteni törekedtek a magántulajdon tiszteletét, a tőkefelhalmozás igényét. Ausztrália ma a féltve őrzött természeti kincsek kiaknázásával keresi a megélhetés útjait. Az őslakosok beolvasztásának során kormányprogramok születtek, amelyek értelmében be akarták olvasztani az őslakosokat, a gyerekeket elvették családjaiktól, iskolákba, missziós iskolákba vitték.

Ausztráliában a különböző hagyományokból, felfogásokból, szükségletekből eredő feszültség ma is jól érzékelhető, hiszen ebben az esetben egy nemzet mélyen gyökerező konfliktusáról van szó.

22/6

AZ AUSZTRÁL ÁLOMIDŐ

Az ausztrál őslakosok kultúrájában az élet központi értéke az álomidővel való találkozás. Az álomidő annak a mitikus ősidőnek a megnevezése, amely a legtöbb őslakos csoport nyelvében az álmodást is jelenti. Hitük szerint az ősidőben a szellemi és anyagi világ egy volt, és szellem-ősök éltek a ma élő emberekhez hasonlóan: vándoroltak, vadásztak, utaztak, barátkoztak, harcoltak. Ezeknek az ősöknek az erényei és hibái alakultak át anyaggá, így keletkezett a világ, így született a nap, a hold, a csillagok, a hegyek, a víz, a növények és az állatok, és maga az ember és az ember tárgyai. A természet minden jelenségébe, és az összes élőlénybe a mitikus ősök tettei nyomán került élet, ezért minden a szellemvilágból való, és minden annak mása. Az ősök a világ folyamatos keletkezése közben egy adott ponton maguk is anyaggá váltak. Ők maguk is a körülöttünk levő élőlények formáját vették fel, akik hol állat, hol emberformára tudnak változni: például vadmacska-ember, emu-ember, kenguru-ős stb. Ezek a lények a törzsi totemek, akikhez visszavezetik egy-egy csoport eredetét, az emberek, állatok, növények és tárgyak is nekik köszönhetik létüket. A természet tisztelete, védelme elsőbbséget élvez, úgy tekintenek minden tárgyra, élőlényre, mint rokonokra, testvérekre. Röviden szólva tehát: az ősszellemek közreműködésével teremtődött minden létező, a táj földrajzi vonásai, az emberek és a kultúra is.

Az álomidő világa a régmúltba vezet, de az összefolyik a jelennel, mert a történetek olyan örökkévaló képek, amelyek égi mintákat követve mozognak a valóságban, a látható világban, a mában is. Az ember éltető ereje az álomidővel való érintkezés, ez ad értelmet életének. Az érintkezés azonban nem csupán az általunk ismert álmok útján valósul meg, hanem megérzések, látomások, félálomban, az ébrenlét határán, de vannak szent helyek, szent tárgyak és szertartások, amelyek segítenek az álomidővel való érintkezésbe lépésben.

Az ausztrál őslakosok az álomidőn keresztül lépnek kapcsolatba a tájjal, a természettel is. A táj ismeri őket, minden követ tisztelnek, azok ismerik őket, mert minden a mitikus ősök erejéből jött létre. Gondoljuk csak el: nem az ember ismeri meg a vidéket, hanem a vidék az embert. Ha az őslakók új tájra, ismeretlen helyre érkeznek, táncolni kezdenek, felidézve az ősöket, az álomidőt, és a tánccal beledobogják magukat a földbe, hogy az új táj megismerhesse őket. Egy idegen táj, amely nem ismeri meg őket, olyan, mintha a közösségből szakítanának ki valakit, nehéz lelki megpróbáltatást jelent.

A tájjá vált ősök jelentik a természettel való kapcsolatot, jelzik az ember és természet közötti rokonságot. Az így átlényegített ősöket éppen úgy rokonaiknak tekintik, mint a jelenben élő vérségi rokonaikat, létező növényekkel, állatokkal, vizekkel, földdel, kövekkel, tárgyakkal együtt. A tánc, és más rituális szertartások segítenek a szellemi koncentráció előidézésében, amivel a szellemerőket az anyagba hívják. Enélkül szerintük ugyanis elpusztulna a világ. Ugyanez a hit a mozgatóereje az állattáncoknak.

Álomidő és konfliktuskezelés

A különböző kisebb-nagyobb csoportok az álomidővel hasonlóan felelősséget is éreznek a világért. Ez a közös felelősség segít áthidalni az emberek, az egyének és csoportok közötti konfliktusokat. A világért és egymásért érzett felelősség a viták erőszakmentes lezárását, a lehető legkevesebb áldozattal való elrendezését eredményezi. A harc kiélezett viták esetében sem valóságos, hanem csak ritualizált, képletes lehet. Az első karcolásnál abba kell hagyni a küzdelmet, és békében elvonulni. Ilyen esetben például felállhatnak a vitában álló felek, és szóbeli küzdelmet folytatnak, odamondva egymásnak véleményüket, esetleg egymás felé dobják fegyvereiket, de sohasem a vérontás szándékával. A csoporto-

kon belül különböző elkerülési szabályokkal eleve megelőznek lehetséges konfliktusokat. Talán nem véletlen, hogy az anyóst (akit nálunk még a viccekben is annyi rosszal illetnek) egyszerűen el kell kerülni, nem lehet sem beszélni vele, sem ránézni, nehogy félreértés történjen. Konfliktusmegelőző és -kezelő stratégiák terén talán tanulhatnánk mi is a világ legbékésebb emberi közösségeitől.

Figyelemre méltó jelenség, hogy a törzs az ausztrál őslakosoknál nem jelent egyúttal politikai, katonai szervezetet is, mint a világ sok egyéb helyén. Itt csupán kulturális és nyelvi csoportokról van szó, amelyek bizonyos meghatározott területen élnek. A törzsnél jelentősebb a horda, amely a törzs területén belül egy kisebb részen mozog, és még kisebb egységekből, családokból áll.

22/7

A CSURUNGA NÉPE: AZ ARANDÁK

1. Az arandák Ausztrália középső részén élnek, rokonai az abóknak, akik szintén középen és a nyugati területeken élnek. Az arandáknál, csakúgy mint Közép-Ausztrália más helyein, szent tárgyakban vélik felfedezni az ősök életerejét.
2. Az álmidőből földre jövő ősök az arandák szerint a csurunga nevű szent tárgyakban lakoznak. A csurunga egy lapos kő, amelyet titkos hasadékokba rejtenek. A kőn látható vésések az ősök álmidőben megtett útjait, cselekedeteit, kalandjait szimbolizálják, kiolvasható belőlük a helyszín, ahol csurungává változtak, beleköltözve a lapos kőbe.
3. A csurungák a férfiak szent tárgyai, mindegyiknek van saját csurungája, hiszen az ember valamelyik ős újratestesülése, nagy formában való megjelenése. A fiatal fiúk csak beavatásukkor ismerik meg a szent tárgyat.
4. Az arandák a gyermekek születését is a csurungáknak tulajdonítják, ezekből az ősök életető ereje gyermekcsíra formájában átszáll az asszonyokba, így lesz egy-egy ős a gyermek születési totemje. A csurunga olyan fontos, hogy aki elveszíti, az szinte életét veszti.
5. Ha valaki csurungáját érintheti másvalaki, az nagyon nagy megtiszteltetés. Egy magyar kutató, Róheim Géza írta le, hogy egyszer egy idős aranda férfi odaadta neki csurungáját, hogy bizalmáról biztosítsa. Ő maga pedig egy aranytallért adott cserébe, jelezvén hasonló szándékát. Mikor később újra találkoztak, az idős férfi nagyon szomorú volt, szégyenkezett, mert elvesztette a tallért, holott szent tárgyként vigyáznia, gondoznia kellett volna, ahogyan ő is elvárta ezt a másik embertől az odaajándékozott csurungával kapcsolatban.
6. Az arandák csurunga-gondozásában a természet iránti mély tisztelet nyer kifejezést, ezért is hívják magukat a csurunga (a lapos kő) népének.

22/8

ÉRTÉKELŐ LAP

Fejezd be a következő mondatokat:

A foglalkozásokon azt tanultam, hogy

.....

.....

.....

.....

.....

Számomra az volt a legérdekesebb, hogy

.....

.....

.....

.....

.....

A témával kapcsolatban az érdekelne még, hogy

.....

.....

.....

.....

.....